

FERRAN GARCIA SEVILLA
CARTA A UN AMIC ARTISTA
Barcelona, Maig 2018

Benvolgut amic,

el dia després de la teva inauguració rebo un e-mail teu que diu: “Gràcies per venir. Com vas veure encara faig nimietats... m’esforço per eixir de mi mateix sense aconseguir-ho. Però fora, què hi ha?” I et vaig respondre: “Fora què hi ha? Els altres, millor, tu un altre. Reencarnació. Què més vols?”

Com jo mateix em vaig preguntar el mateix ja fa molts d’anys, vaig a intentar respondre’t des del meu punt de vista. Vaig a intentar respondre’m de nou.

El primer que em va sobtar de la teva pregunta és aquesta dicotomia que estableixes entre dintre i fora, suposo que vols dir entre dintre teu i fora teu. Em sembla que aquest dualisme és típicament platònic, que després va passar al cristianisme i a tot el corrent de filòsofs metafísics occidentals. Almenys fins que la ciència i el seu mètode va començar a separar-se de la filosofia clerical gradualment, durant el Renaixement. El primer que se m’acut es considerar la pregunta com una pregunta sense sentit, mal formulada i falaç. Quan, per exemple, els tomistes i els seus successors (cabrons i trilers per igual) preguntaven als ignorants: “Qui ha creat això?, referint-se al món, estaven condicionant ja la resposta. L’única resposta a “qui” no pot ser una altra que un ésser, per tant un ésser omnipotent, Déu *of course*, una mena de Superman galàctic. Però si en lloc de “qui” preguntem “què”, la resposta pot ser una altra, el *big bang*, per exemple, i de moment.

El pensament metafísic, transcendent i escolàstic clàssic, així com el romanticisme i també la modernitat, almenys en el terreny de l’art, confonen el que és “donat” (per Déu, déus, disfuncions psiquiàtriques, muses amb totes les seves eventuals marques blanques) amb el que és fruit dels nostres cervells com humans, amb els seus mecanismes neuronals i químics propis, ja des del denominat *homo sapiens-sapiens*, per no dir des dels neandertals i cromanyons. Cervells amb totes les seves possibles caòtiques connexions, o no, voluntàries o involuntàries. Però això és el camp de competència de la neurociència, neurolingüística i etologia, entre d’altres, per moltes, moltíssimes, zones fosques que encara hi hagin. De les al·lucinacions d’algunes persones han sortit grans obres d’art, i també els tres grans llibres monoteistes, “revelats”, que han marcat el rumb de societats senceres durant segles. I encara ho fan.

Però fora, què hi ha? Doncs el món en el seu sentit més ampli, nosaltres mateixos inclosos. Món que no és més que les coses i les relacions entre elles, al marge del nostre coneixement o ignorància. El món està més enllà de nosaltres, aliè a les nostres elucubracions, però les seves descripcions i relacions, no. Relacions, fórmules, models cognitius, esquemes, percepcions, observacions, etc., que poden ser “veritat” o “mentida”, “belles” o “lletges”, “pràctiques” o “inútils”, “acceptades” o “rebutjades”, etc., segons el lloc i el moment, ideologia o interessos, societats obertes o sectàries, etc. El món, allò que ens envolta, roman aliè a totes aquestes cabòries humanes. Heisenberg, per altra banda, ens recorda que ja no és possible separar l’observador de l’objecte observat, ja sigui pels instruments emprats en la observació com pel mateix llenguatge.

El món no parla, només ho fem nosaltres. Allò que anomenem art, tampoc. Només interpretem nosaltres, malgrat que aquest art contingui paraules o símbols, que per força han de ser també interpretats. Les formigues tampoc ho fan, això que fem els humans. Quan una persona diu que una obra d'art li diu moltes coses, està formulant una frase sense sentit. Qui parla, interna o externament, no és la cosa que té al davant, sinó les seves pròpies reflexions basades en el seus coneixements previs, pocs o molts, o emocions heretades. I encara més estrany és sentir algun artista quan diu que ha col·locat dues obres enfrontades perquè dialoguin. Ni parlem ja del muntatge d'una exposició que esdevé un exercici freqüentment escenogràfic. El lèxic que utilitzem per aquest acte de nominació, classificació i descripció d'aquests artefactes, que considerem art, és fonamental per construir la seva interpretació. No només en l'art, sinó també en política, moral, relacions intersubjectives, etc.

Moltes vegades pensem que construïm i dominem el discurs amb les paraules que utilitzem, perquè pensem que som lliures al triar-les, però massa sovint ens adonem que són les paraules les que ens dominen, per diferents motius, i ens marquen la ruta a seguir. Una paraula o grup de paraules ens condueixen a unes altres, per tal que el que diem no presenti contradiccions primàries que ens desacreditarien davant dels altres, o ens allunyaria del nostre grup de referència, o dels nostres amics. La pressió social és un element bàsic del nostre comportament. El nostre entorn artístic més proper, i no tant proper, està dominat per un discurs construït amb paraules i conceptes derivats del romanticisme sentimentaloides més tronat i de l'obscurantisme més retrògrad. Així mateix, el discurs que utilitza la modernitat i en que molts de nosaltres hem crescut. La postmodernitat, ja també periclitada, ha pretès canviar el lèxic per intentar presentar-se com a etapa històrica nova i diferenciada, però no ha aconseguit més que mantenir el mateix sistema de relacions entre les paraules i les coses ja conegudes, amb diferent disfressa, amb singulars dispositius rizomàtics articulables, com he arribat a llegir.

Paraules com secret, veritat personal, misteri, realitat profunda, essència de coses i persones, natura humana, arcà, deixar-se anar, esperit, sensibilitat, secret, revelació, amagat, ritual, inspiració, etc., pròpies de la modernitat i romanticisme, han sigut substituïdes per mapa, fragilitat, equilibris inestables, immediatesa, reescriptura, escenificació, relacional, disfuncionalitat, cartografia, rizomàtic, líquid, sintagmàtic, volàtil, relativisme cultural, particularisme, etc., per part de la postmodernitat. Ambdues corrents de pensament derivades de pensaments filosòfics en els antípodes del positivisme en el sentir més ampli, contràries al *logos*, a la raó. Boira metafòrica i esotèrica *ad infinitum*. I això sense tenir en compte l'aparició de lèxics tecnicistes que resulten intel·ligibles i que actuen com veritables escuts protectors d'intimidació front a l'altre, per tal d'evitar qualsevol pregunta i/o comentari, tal com ho fa, sovint, la medicina, la justícia, l'informàtica, certa crítica artística, etc. Més encara, però amb maquillatge nou, perquè finalment manté les mateixes creences i sistemes de relació, més a prop de l'obscurantisme i d'un inframón, que dels fets i coneixements contrastats per milers i milers d'estudis científics, sistematitzats per la comunitat científica sota les més rígides condicions i exigències.

Opinions i opinions, les dels intermediaris artístics, que quan t'atreveixes a preguntar sobre què es sustenten, l'únic que obtens és una cara de pomes agres. Són vistes com a preguntes incòmodes, inoportunes. I això no agrada. Ningú vol passar per ignorant davant d'algú que suposadament en sap més. És un acte alliberador trencar aquesta

dinàmica de submissió, perquè sovint descobrim que el rei va nu. Ja Aristòtil ens recordava que l'home és un animal polític, social, que xerra i enraona. Volem entendre les paraules del que ens parla, almenys jo. Crec que no és demanar massa. Però els venedors de fum ho interpreten com una agressió personal que els desmunta la seva pretesa *auctoritas* i el govern de la situació. A excepció d'aquells que es limiten a descriure els fets, i encara. A excepció també d'aquells opinadors que suggereixen interpretacions fundades dignes de ser considerades.

Si deixem de pensar en aquests termes transcendentals i deixem de pronunciar tots aquests mots que al·ludeixen a determinats conceptes essencialistes heretats i repetits per inèrcia, canviem les coordenades de les informacions, i de retruc de les interpretacions i relats. I també, per descomptat, de nosaltres mateixos, perquè ens obliga a refer-ho tot de nou. Substituint el sistema lèxic per un altre menys "arbitrari", "políticament correcte" o "dominador", aconseguim projectar nous marcs interpretatius més pròxims a la nostra realitat (uf! quina paraula) i les nostres relacions per tal de causar-nos el menys mal possible, renunciant al control de l'altre. Ja saben que el marc teòric projectat des del coneixement d'altres disciplines o el *frame*, en el sentit de Lakoff, conté ja d'entrada tota la informació que podem treure i extreure, i també els seus límits. Marcs, per altra banda, en contínua mutació.

Totes les bombolles ideològiques són autoreferencials i no suporten l'entrada de preguntes d'una altra bombolla, perquè ho desmunta tot i posa en perill coneixements, cadires, sous, prestigis, poders, etc. Traslladar preguntes a vegades és molt perillós. És molt més fàcil seguir el corrent general, ni que sigui incompreensible, per tal de no posar en crisi la nostra zona de confort i no semblar massa idiota. A cadascú de nosaltres li pertoca, si vol, entomar aquesta feixuga aventura que, d'entrada, allunyarà l'aplaudiment dels nostres fans i clients, que ens volen com sempre. En el fons són ells els nostres carcellers, que se senten pertorbats perquè no els expliquem l'acudit que ja saben i volen sentir-ho de nou per autoafirmar-se. Són la nostra pressió social més pròxima.

Podem fer de l'art una cosa admirable i útil per a nosaltres i per als altres, sense necessitat de recórrer a explicacions i plantejaments transcendentals, o poders no humans, o tel·lúrics, opacs. Deixar de parlar de l'ésser de l'artista, del seu ego, del seu suposat don diví, de la seva història personal, del seu currículum, del seu preu, que no valor, de la seva suposada mediació amb el més enllà, del seu paper de bruixot, dels seus dons comunicatius amb la foscor o la llum, el misteri, el desvetllament d'allò ocult, Satan i Déu en últim extrem. Això ens obligaria a centrar-nos en el que veiem, sense apriorismes heretats ni condicionants del nostre entorn. Refer els marcs interpretatius. ¿Recordes l'atracció que sempre han tingut les esglésies per als artistes occidentals? Molts malden per exposar les seves obres en llocs dits sagrats. Sense anar més lluny, els artesans-artistes romànics, els renaixentistes, els barrocs, els moderns, Rothko, Matisse, Tàpies, Plensa, Scully, Barceló, etc., tots homes, per cert. Aquests i tants d'altres volen dotar les seves obres i la seva imatge d'una pretesa espiritualitat, que influirà posteriorment en la seva comercialització, estimació i *ranking*. Volen imprimir, per infusió, el concepte de transcendent a les seves "creacions", com qui fa una tisana. Jo he sigut triat, vénen a dir. Mai parlen de les gestions polítiques, ni socials, ni dels costos que hi ha darrere de tot això. Però, sigui com sigui, en el fons proposen una peregrinació beata a les altures de l'obscurantisme humà, a la irracionalitat i, per extensió, al poder repressiu de l'església en molts de moments històrics.

En comptes d'inventar històries i relats sobre l'ésser propi xamànic, la pretesa espiritualitat de les seves obres i l'art en general, m'inclino més per una funció alliberadora de la nostra existència i la dels altres, davant dels poders coercitius del llenguatge manipulats, les lleis i teories partidistes, els prejudicis heretats, estètiques obsoletes, etc., de les nostres societats contemporànies, inclosos els seus nous sistemes de control i limitacions de les llibertats. El *big data*, per exemple, i tant d'altres exemples de la dictadura neoliberal. No estic parlant d'art de propaganda ni molt menys, sinó d'una pràctica artística des d'uns altres paràmetres que tinguin en compte, o almenys que no menystinguin, altres sistemes de coneixement fonamentals pel millorament de les nostres vides, com la ciència, a anys llum del que pensen molts dels que s'anomenen artistes lliures. Cal un exercici d'humilitat i no tancar els ulls a allò que explica, amb dades contrastables, perquè pensem el que pensem i som com som. Molts d'ells es sorprendrien i potser trobarien ridícul el que fan. Això és realment un altre canvi epistemològic copernicà. I no només un canvi epistemològic, sinó també, i principalment, polític. Una destrallada letal al romanticisme, modernitat i post, que s'arrossega des de temps immemorials i que impregna el discurs de molts d'artistes, mediadors, institucions, especuladors i espectadors passius a la deriva. El concepte de sagrat, amb totes les seves variants, sona a ranci i a naftalina. Ens introdueix en una sessió d'espiritisme ombrívol, tant propi de la ideologia *new age*. De la mateixa manera que existeix un franquisme sociològic que patim a diari, podríem dir que existeix un romanticisme sociològic, el pitjor romanticisme per cert. El nou no acaba d'arribar i el vell es resisteix a morir. Vivim entre dos tornados huracanats. Vivim un canvi de cicle històric. Molts dels nostres col·legues encara viuen en un cosmos medieval, pla, de dues dimensions. La mecànica quàntica encara són paraules per descobrir per a molts d'ells. No tinc la solució de res del que plantejo, però sí una enorme voluntat de sortir una mica de la meva ignorància crònica.

Però fora, què hi ha? Doncs el món i les seves relacions. Món aliè a l'anomenat estil dels artistes, i això en el cas de que en tinguin. Aliè també a les més agosarades teories científiques. Si el món tingués ulls i observés alguns artistes donant voltes i voltes al que creuen el seu estil, els veuria com a hámsters donant passes neuròticament a la roda de la gàbia que ells mateixos han construït, sense moure's del mateix lloc. El centre és a tot arreu. I aquest mateix món observador veuria també els espectadors d'aquesta cerimònia mirant a l'artista suat i cansat com un Sísif obsessiu masoca. Com un peix en un aquari amb la cara amorrada al vidre mirant l'exterior, i li llençarien algunes monedes per tenir-lo content, perquè ells pensen, o creuen pensar, que estan a l'altre banda del vidre. Els observadors passius no gosen moure's del mateix punt de visió que han mantingut sempre. Si ho fessin el calidoscopi els deixaria cecs i descol·locats sense saber com reorganitzar la diversitat de possibilitats. Tant de colorines els provocaria una fulminant descomposició intestinal. Opten, en general, per no moure's, per evitar l'insomni i l'aspirina. El miren com un espectacle de gent peculiar. Ja sabem com són els artistes!, pensen. I se'n van tranquil·lament a prendre unes cerveses comentant les curiositats divertides que han vist i la bona estona que estan passant.

L'estil, el mirall en el que ens creiem reconèixer, nosaltres mateixos i també els altres, no és el més profund del nostre organisme, el que abans en dèiem ànima, ésser, com ens han matxucat durant segles, sinó el contenidor en el que hem anat dipositant, guardant i alimentant diferents coses, paraules i comportaments, vistos i/o viscuts, per conveniència o supervivència, per narcisisme o vanitat, per curiositat o inseguretats, per

mercat o relacions, etc. I també per imposició i ensinistrament. D'això en diem cultura, cultura també entesa com a sistema col·lectiu de comportaments i creences. La cultura no és sempre crítica, generalment és limita a continuar girant la roda. Ens considerem lliures perquè desconeixem les causes que ens condicionen a pensar el que pensem, dir el que diem, fer el que fem. És molt més perillós passejar-se per la *banlieue*, fora de la protecció de les muralles del burg, on fa encara més fred i abunden els bandolers, més i tot. Almenys els primers miralls tenien una pàtina de plata, però ara és d'estany o d'alumini, molt més barat, o no, si pensem en el iPhone com a mirall global. *Porca miseria*. De la plata a l'alumini hi va un gran escala cap avall, abarateix la composició, en tots els sentits, i al mateix temps ajuda a deixar la teoria platònica i burgesa del reflex camí de l'aluminosi. El reflex que donen els nostres miralls, per continuar amb la metàfora, són imatges de basar xinès. Fa mandra posar en funcionament la màquina combinatòria cerebral que ens pot portar a llocs que ens neguin el premi i ens portin a una descàrrega elèctrica, com el gos de Pàvlov. Negar la teoria de l'ànima divina de l'artista i del poeta, sigui com a mèdium o com a creador autònom i aïllat, negar el seu anomenat estil autoimposat, implica negar la concepció artística com a representat i substituït de la divinitat a la terra. Millor deixar aquesta tasca a esglésies, capellans i inquisidors, almenys ja sabem qui són i com actuen.

Per tal d'aclarir-me una mica, i per veure d'ampliar el camp semàntic del concepte estil, he buscat alguns dels sinònims que donen els diccionaris. I he trobat: forma, elegància, llenguatge, tendència, manera, gust, estructura, expressió, representació, camí, mitjà, mètode, procediment, recurs, solució, configuració, vida, idioma, peculiaritat, caràcter, personalitat, etc. Aquest últim, m'ha cridat una mica més l'atenció, ja que personalitat prové de persona, màscara (*propersona*) en el teatre clàssic grec, que els actors utilitzaven per re-presentar els seus personatges. Al teatre clàssic romà, aquestes màscares disposaven al seu interior d'un embut per augmentar la veu, *per-sonare* més alt.

En un altre ordre de coses, l'estil, comportament repetitiu de formes amb petites variants, sembla ser, ja des dels seus inicis, una construcció ideològica del capitalisme liberal individualista, per tal de vendre els mateixos productes culturals ajudat per un *marketing* maquiavèlic: els opinadors, els gestors, els intermediaris buròcrates, els fidels, sobre tot els fidels. Tots parlen i parlen, també nosaltres, i quan més alt millor. La resta d'humans, escoltem sense analitzar gaire el que sentim o veiem. Quan més persuasives són les paraules i la seva combinació, més eficàcia obtenim, tinguin o no una base concloent. Abans estava d'acord amb una opinió de Susan Sontag. Era del parer que, amb la interpretació de les obres d'art, les empresonàvem, en una hipòcrita temptativa per no deixar-les soles amb el seu suposat poder. Què més voldríem desitjar! Però ara ja no hi estic d'acord, perquè oblida que qualsevol visió porta implícita una interpretació per part del que mira, llegeix o escolta. Interpretació que passa irreparablement pel llenguatge, en qualsevol dels seus nivells. No és possible fer un *reset* del nostre cervell de totes aquelles formes de mirar que hem après, voluntàries o imposades. Si això fos possible no hi "veuríem" res. La relació, identificació, que establim entre un arbre pintat i l'arbre d'un bosc, ja és en si mateixa una interpretació, i així podem continuar fins a interpretacions que poden ser d'una considerable complexitat. Amb l'art abstracte normalment s'estableixen connexions per similitud amb multitud de coses conegudes i, si no, relacions entre formes i colors. També això és interpretació. Recordes quan Leonardo da Vinci recomanava als seus alumnes buscar formes reconeixibles en els núvols o a les taques d'humitat de les parets?

Si tenim la curiositat de repassar la història del capitalisme com a sistema, a través de les seves diferents etapes inicials com la importació de productes, primer, i la producció, després, de productes, tan artístics com no, observem que poc a poc aquells objectes menys reeixits, desiguals o més desitjats, van donar pas a la creació de les marques (*branding*). La marca ofereix una seguretat al client d'allò que compra sense sorpreses. Després va venir un pas més enllà, i aquests productes, sota el paraigua d'una marca, varen passar a tenir personalitat pròpia com a objectes, siguin artístics o no. Això va provocar el naixement d'una fidelitat, per una part, i una competència, per una altra, entre totes les marques en oferta. Implícitament, estem parlant també de productes i d'estils artístics, et sona tot això? Però aquí no acaba la història. Perquè un altre pas posterior va ser la conversió, si us plau per força, dels mateixos treballadors en les seves pròpies marques, per no defraudar els seus clients. Aquest procés podia durar, fins i tot, una vida sencera en el cas que ens ocupa, l'art, o com es digui.

No estem parlant aquí de formes de fer *a la manera de ...*, perquè això tots sabem que és una altra cosa. L'anomenat estil, tant conreat i acaronat entre alguns artistes, és part decisiva d'aquesta actitud essencialista insistent a la recerca del seu bosó últim. D'aquell raonament superamagat que seria l'origen de tot el nostre ser. Que, per cert, en el cas que l'aconseguissin, seria un estrany mini déu quàntic. Quina gràcia! Aquesta marató galàctica no té una altra finalitat i resultat que produir un determinats productes d'una certa marca estètica. Podríem considerar això una ideologia i una determinada opció política? Els "experts" diuen reconèixer l'autor d'una obra d'aquests creadors només amb un sol ull. Tan és així que la marca creada per un artista, tan en la seva persona com en les seves obres, separa definitivament l'esfera privada de l'esfera pública, tan típica del neoliberalisme. Al igual que els treballadors d'una empresa que han d'estar disponibles les 24 hores del dia, 7 dies a la setmana. Dalí i Beuys, entre molts d'altres, serien exemples típics del que intentem suggerir. Picasso, només en part, en allò personal, perquè en el que es refereix a l'estil, els va utilitzar feliçment sense cap vergonya, ni apriorisme, per desordenar i esmicolar el caparrí de tots aquells crítics i escriptors "moderns" sobre art tan savis i dogmàtics.

Que la marca, l'estil, personal i objectual, és un factor determinant en el que veiem avui en dia, per l'acceptació o el rebuig de qualsevol producte a nivell global, el tenim en el fet que la indústria discogràfica de masses, per exemple, només produeix cançons que no superen el 10% de novetat. La resta ha de ser cosa ja coneguda, per tal que la nova cançó connecti amb l'anterior i la posterior, en un *continuum* sense solució de continuïtat. No sembla que passi el mateix amb l'art? Amb la roba? Amb el menjar? Amb l'escriptura? Amb la fotografia?, etc. Una altra vegada, excepcions a part.

Però fora, què hi ha? Doncs el món, les seves relacions i també el llenguatge amb el que el construïm i transformem. Wittgenstein deia que si un lleó parlés no l'entendríem. També deia que els límits del nostre llenguatge, el que només nosaltres entenem, són els límits del nostre món. I em pregunto si el mitjà que hi ha entre el nostre imaginat jo i el que anomenen món, es a dir, el llenguatge, els uneix o els separa? Aquest llenguatge, aquest estil, que virtualment ens identifica, com a mitjà d'expressió i relació, ¿té alguna cosa a veure amb el nostre presumpte jo construït per ensinistrament al llarg de tota la nostra vida viscuda entre humans? Penso que el nostre comportament, millor que parlar del jo, no és més que l'acumulació en un trencadís inconnex dels comportaments o part dels comportaments dels altres, tant pròxims com llunyans. Els sistemes als que som sotmesos són diversos, des dels més brutals als més subtils, tot i que el coercitiu i

persuasius són els més notoris. He conegut artistes que m'han afirmat que ells estaven lliures de la influència dels mitjans de construcció ideològics, que eren i se sentien lliures. En tan alta estima es tenien que es consideraven que eren la quintaessència del lliure albir. La lliçó apresada de que l'artista és un ser més lliure que la resta dels humans, no mereix ni dues paraules més.

El concepte de comportament, *behaviour*, deixa el concepte d'ànima eliminat per KO al primer combat. Ànima, per cert, que prové del *ka* egipci faraònic. Mai arribarem a cap lloc mitjanament raonable si continuem presentant aquesta batalla il·lusòria entre idealisme metafísic i altres plantejaments empiristes contrastats, mesurables i predictibles. En la relació de comportaments és on poden aparèixer les divergències o els acords. Entre ànimes i estils només mantres i opinions en estat gasós. Em sembla que la única sortida possible a aquesta confrontació és pensar en el llenguatge, l'estil en el nostre cas, com una capsa d'eines. Capsa d'eines que utilitzem a la nostra conveniència per tal d'establir noves relacions i vincles per a tot allò que està envoltant-nos, *malgré nous*, el món, amb les seves coses i possibilitats combinatòries, útils per la nostra supervivència com a espècie. Inclosos curtcircuits ocasionals. Si aquesta eina no em serveix, no importa, n'agafaré aquesta altra, perquè per sort en tenim moltes. I tot això sense oblidar la felicitat, el bon viure, com deien els savis grecs clàssics, com a objectiu final.

Si aprenem i fem l'esforç d'utilitzar les paraules com a utensilis per fer coses i relacionar-les, les alliberem de la servitud de utilitzar-les per la descripció només dels objectes. Deixem d'utilitzar-les com a tòpics. I, per descomptat, sense manipular el seu significat rao-nable, etimo-lògic i consensuat per la comunitat de parlants en qüestió. Saber el nom d'una abella no ens diu gran cosa del seu comportament en un ecosistema determinat. És com si volguéssim "entendre" el "significat" d'una pintura enumerant els objectes que hi apareixen. La interpretació, vulguem o no, sempre estarà entre el nostre cervell i el món. Millor, doncs, que preguntar-nos pel significat, ens preguntem per l'ús que podem fer de les coses, dins del context de la nostra versió, entorn i finalitat. Abandonar l'essencialisme i donar la benvinguda a la política. Polis. Política. ¿Com volem percebre coses noves si sempre ens fem les mateixes preguntes, amb les mateixes paraules, amb les mateixes frases? Nietzsche ens va dir: "Sospito que continuarem creient en Déu mentre continuem tenint fe en la gramàtica". Tenir clara la línia divisòria que hi ha entre Parmènides i Heràclit, Aristòtil i Plató, Compte i Hegel, o Russell i Heidegger, per posar alguns exemples, ens estalviarà molt de malentesos i discussions estèrils.

Una concepció no teològica del pensament que inclogui la titànica història de la ciència, que integri per descomptat la física, la biologia, la neurociència, la neurolingüística, l'etologia, ens ajudaria a comprendre molts dels fenòmens i comportaments del món artístic, tant repetitiu i desfasat, ple de signes i metàfores (obres) que l'empresonen dins de la seva bombolla autoreferencial. Ens ajudarien a allunyar-nos d'aquesta tendència il·lusòria a voler expressar quelcom atemporal i universal. Quina gosadia! Qui es va inventar aquesta bestiesa? El que creiem "entendre" aquí, és suahili allà. I a l'inrevés. Només cal recordar que les primeres fotografies mostrades pels primers exploradors del XIX als anomenats "pobles primitius" no eren "vistes" ni "reconegudes", ni "enteses". El mateix que ens passa a nosaltres quan veiem "obres d'art" fetes des d'altres marcs que no són els hegemònics o socialment compartits. Necessitem urgentment un

espectador emancipat, independent i no anestesià. I per això necessitem també i primerament artistes en la mateixa línia.

Però fora, què hi ha? Doncs el món, les seves relacions, el llenguatge i també molta xafarderia i xerrameca buida, i rutina. I ho dic per dues afirmacions que sempre m'han semblat més que criticables, no pels artistes que les van pronunciar, sinó pels seus *followers* irresponsables. Vull aclarir que parlo de dues idees, no del conjunt d'altres propostes d'aquests dos artistes, i per descomptat aïllant-les dels seus contextos. Les agafo només com a idees, res més.

Una d'aquestes afirmacions és de Duchamp, quan va dir que qualsevol cosa podria ser art, sempre i quan la fes un artista. Ja hi som! I qui és artista? Doncs qui s'autoanomena artista i fa coses rares dintre del circuit ortodox de l'art, en el seu cas el Saló. I si no està dins del circuit, se l'hi fica ni que sigui amb calçador. Ja inventarem una teoria *a posteriori* i *ad hoc*. I si algú dubta de com fer-ho que telefoni a la fiscalia espanyola! Si tot és art, res no és art. Suposo que Duchamp es va acollonir després de pensar-ho dues vegades, o li varen advertir que la seva carrera s'havia acabat. Sort que va reaccionar i va limitar els seus *ready-made* a poquets per no desplomar els preus, però numerats, això sí! Aquesta rectificació el redimeix una mica d'aquell moment amb massa *beaujolais* de pel mig, possiblement. El pas següent d'aquest gest, tant irònic com radical, era deixar de autoconsiderar-se artista i dissoldre's en la vida mateixa, com qualsevol mortal, gaudint de cada mil·límetre d'aquest món, un nirvana neurològic, un orgasme *non-stop* de 24 hores al dia, quina enveja!

L'altra frase és de Beuys quan diu que qualsevol persona pot ser artista, una persona lliure capaç de transformar les condicions de les seves vides i de les estructures socials que limiten les nostres llibertats individuals. Preciós! Però per això em sembla que no cal ser artista. Si tots som artistes en aquest sentit, tot torna a ser art, ara no només les coses sinó també les nostres accions. Romàntics-zen de museu! Tronades i llampecs! Vés a dir-li a un paleta que per reivindicar un dret fonamental vulnerat s'ha convertit en un artista. El mastegot està assegurat.

Tot és o pot ser art i tothom és o pot ser artista són dos caramels enverinats. Dues idees que juntes es complementen i multipliquen exponencialment, i que, possiblement, siguin algunes de les causes nuclears del populisme artístic que ens ha tocat viure. Ai Weiwei és un mestre en aquest sentit. Només s'entén que aquestes propostes hagin tingut tant d'èxit en un món, almenys occidental, ple d'intermediaris i gestors realment cíncics, que han vist molt encertadament un nínxol de mercat, un possible botí, sense pensar més enllà del seu propi benefici. Sloterdijk els anomena bufons. Sembla que aquests dos artistes, tant ardits en aquest punt, no havien sentit a parlar de biologia ni sociologia, ni de Maquiavel ni Hobbes, ni teníem remota idea de com funcionen els comportaments humans, ni individual ni col·lectivament parlant. Ni dels sistemes de poder, ni els seus mecanismes coercitius. Malcom X deia que el poder només tem un altre poder. Però aquestes frases d'aquests dos artistes no fan el pes, amb el temps les veiem com a farsa i gesticulació de geni, per molta honestat que hi possessin..., per molta bona fe... Malgrat tot, entenem el seu gest simbòlic ingenu.

Al meu parer aquestes propostes, de desfer el quefer artístic i dissoldre's en la vida quotidiana, tindrien la màxima solidesa amb una actitud de desaparició personal dels circuits artístics dels interessats, però no va ser així. ¿Es tracta d'un cas de profetes en

flames amb públics babaus i creients, ple de mediadors voltors? Potser sense saber-ho? Modernitat, diví tresor! Gran part de l'art dels nostres dies, és una creença irracional i exorcista més? Potser una acció d'autoajuda? Gurus per totes bandes, i en tots els camps, sobre tot en un món on la *selfie* és l'estil dominant *urbi et orbi*. Una altra vegada! Com sempre. Cecs conduint a cecs, per dir-ho d'una forma exagerada.

L'experiència subjectiva del món està per tot arreu i és comú a tots els humans. Tant en el camp de l'art, com en el de la ciència, o qualsevol altre camp. Un artista, per exemple, pot sentir-se content, neutre (?) o trist, i donar més o menys importància als aspectes que més l'interessen per arribar a un determinat resultat, amb totes les eines que té al seu abast. I ho fa sense donar cap explicació a ningú, si no vol. Simplement ho fa. La ciència en canvi pot explicar-nos les causes d'aquest comportament, des de molts punts de vista generalment, sempre hi ha excepcions. Però penso que és justament la interpretació l'instrument clau per relacionar ambdós móns. Orson Wilson el resumeix d'una forma molt explícita: "La ciència explica sentiments, mentre que l'art els retransmet. L'amor per la complexitat sense reduccionisme produeix art, l'amor per la complexitat amb reduccionisme produeix ciència". Però un concepte ampli d'interpretació requereix coneixements en el dos camps, cosa que no abunda. Més aviat predominen, per part del món de l'art, les al·lusions formals, històriques, personals, periodístiques, anecdòtiques, literàries, poètiques, etc., sempre en la mateixa direcció i que van sobrealimentant la bombolla. Confio, creu me, que això algun dia canviï per tal d'arribar cada vegada a coneixements més amples i precisos. El creuament de disciplines, per molt allunyades que semblin, serà el nostre futur, no ho dubto.

Una de les conseqüències d'aquestes dues opinions "modernes" de Duchamp i Beuys, juntament amb el adveniment posterior del neoliberalisme "post-democràtic", amb el seu dictat d'optimització màxim dels beneficis, peti qui peti, ja siguin persones, empreses o estats sencers, ens han portat a un panorama de molt baix nivell. Ens ha arrossegat a un simplisme conceptual, així en general i excepcions a part. Una nova tendència d'art es fa present a tot arreu. Art i activisme, o microactivisme quotidià, són coses diferents, malgrat que poden anar juntes, no hi ha dubte. Jo anomeno aquest tipus d'art (?) art-binari o *art-tweet*, construït a partir de dos conceptes ja coneguts, que donen resultats fàcilment "comprensibles" per a grans conjunts de població. Justament perquè coneixem ja d'antuvi els dos elements emprats. Populisme cultural. Una metàfora literària simple de caràcter visual. És l'art *light*, de rostre amable, del neoliberalisme més salvatge en l'espai econòmic. Una bandera de la Unió Europea substituint les estrelles per allò que desitgis, monedes, punyals, làpides, hamburgueses, una corona d'espines, cadires, caps de dones de tots els colors, etc., per exemple, sempre obtindrà un "significat" *à la page*, per ser vist en segons i somriure una estoneta. Satisfacció garantida. Emocions sense risc. L'art de les petites contingències personals, individualistes de perfil baix, o de repeticions de propostes ja fetes fa molt de temps. Que tot torna, l'etern retorn, no és precisament això! Els acudits de diaris, revistes, *tweets*, *whatsapps*, galeries comercials, centres culturals, escoles, museus i col·leccions en van plens d'aquest tipus d'idees simplistes. Més malament encara, i és que la gestió de la complexitat ens aterra. No tenim eines a l'abast per gestionar-la i, pitjor, no les volem tenir, tant tancats com estem en la nostra confortable bombolla solipsista.

En realitat, ja no necessitem la bufada dels déus, dogmàtics simplificadors, sinó que som nosaltres mateixos els qui simulem ocupar el seu lloc. Però de fireta. Just al contrari. Necessitem un nou sistema ètic, filosòfic, polític i un art que ens ajudi a

visualitzar un món cada vegada més complex, i que ens alliberi dels nous i vells sistemes de domini i de control, del sistema interpretatiu hegemònic a l'ús. I ens obri nous horitzons més adequats al dia a dia de les nostres vides. Necessitem una nova brúixola. Sense oblidar la bellesa, el plaer, l'entengui com l'entengui cadascú.

Salut i República.

El teu amic,
Ferran

Barcelona, 1 de maig de 2018